

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۱	قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری
۱۱	ماده ۱
۲۴	ماده ۲
۴۶	ماده ۳
۶۱	ماده ۴
۶۲	ماده ۵
۷۶	ماده ۶
۷۷	ماده ۷
۷۷	ماده ۸
۷۹	نظریات مشورتی جدید اداره حقوقی قوه قضاییه
۱۱۳	قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

avabook.com

مقدمه

«قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء اختلاس و کلاهبرداری» که به زعم برخی نه قانون، بلکه مصوبه تشخیص مصلحت نظام است، جزو منابع اصلی حقوق جزای اختصاصی در امر تشخیص مصادیق مجرمانه چهار جرم مهم کلاهبرداری، ارتشاء و اختلاس و تحصیل مال از طریق نامشروع می باشد، هر چند در خصوص دو جرم ارتشاء و اختلاس در قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) در سال ۱۳۷۵ مقررات مفصلی مورد تقنین قانون گذار قرار گرفت لکن تصویب مقررات جدید به واقع تکمیل کننده مقررات مندرج در قانون مآر الذکر بوده و آن چه مهم است این که قانون مذکور، جزو قوانین متفرقه حقوق جزا شمرده می شود و گاهاً مورد بی مهری محققین قرار گرفته است در حالی که جرایم موضوع این قانون از جمله جرایم مهم و رایج در محاکم بوده و حجم زیادی از پرونده های قضایی را به خود اختصاص داده است و از سویی کلی بودن مفهوم جرم تحصیل مال از طریق نامشروع به شرح ماده دوم قانون مذکور خود بر این مهم افزوده است که تحقیقی مفصل در خصوص این قانون بعمل آید.

ضرورت توجه به این مهم ما را بر آن داشت تا دومین مجموعه از سلسله مجموعه های «یادداشت‌هایی بر قانون» را به شرح و تفصیل این قانون اختصاص داده و این مجموعه را با همه کمی و کاستی های موجود به عنوان یادداشتهای شخصی که در نتیجه مطالعات منابع

و دست آوردهای عملی در پرونده های کاری خود بدست آمده، با افتخار به جامعه حقوقی تقدیم نمایم لذا از آن جا که همه مطالب این وجیزه صرفاً یادداشتهای شخصی می باشد سعی بر آن بوده تا از یک سو از ذکر مطالب تفصیلی مفاهیم و عناوین قید شده خودداری گردد و مطالب به عنوان نکات کلیدی قلمی گردد و از دیگر سو، جز در موارد ضروری از ذکر منابع امتناع شده است زیرا مطالب این مجموعه به نوعی برداشت شخصی و کلی اما دقیق و علمی از مطالب ذکر شده در منابع اصلی (اعم از کتب معتبر و آراء محاکم و نظریات مشورتی) بوده است.

در این جا بر خود فرض می دانم از تلاش بی وقفه تمامی اساتید خود و همچنین تشویق دوستانی که همواره مشوق راهم بوده اند و رفیق همراه، خصوصاً از همت سرور ارجمندم جناب آقای مسعود حاجیانی (وکیل پایه یک دادگستری) که زحمت بازخوانی و تدوین بسیاری از مطالب این مجموعه را بر دوش کشیده اند، قدردانی نموده و ستایش گر همت والای انتشارات کتاب آوا در زمینه چاپ و نشر کتب و مجموعه های حقوقی باشیم که در این زمینه نیز منت نهاده و این وجیزه را به چاپ رسانده اند.

از همه خوانندگان این مجموعه خصوصاً تمامی قضات مکرم، وکلای شریف، دانشجویان عزیز و محققان معزز، انتظار دارم تا به رسم بنده نوازی، ایرادات این مجموعه را منعکس و در تکمیل مجموعه در چاپهای بعدی این حقیر را یاری فرمایند.

وعلیه التکلان

مجتبی باری - تیرماه ۱۳۹۴

قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاه برداری

ماده ۱- هرکس از راه حيله و تقلب مردم را به وجود شرکت‌ها یا تجارتخانه‌ها یا کارخانه‌ها یا موسسات موهوم یا به داشتن اموال و اختیارات واهی فریب دهد یا به امور غیر واقع امیدوار نماید یا از حوادث و پیشامدهای غیر واقع بترساند و یا اسم و یا عنوان مجعول اختیار کند و به یکی از وسایل مذکور و یا وسایل تقلبی دیگر وجوه و یا اموال یا اسناد یا حوالجات یا قبوض یا مفاصحا حساب و امثال آنها تحصیل کرده و از این راه مال دیگری را ببرد، کلاهبردار محسوب و علاوه بر رد مال به صاحبش، به حبس از یک تا هفت سال و پرداخت جزای نقدی معادل مالی که اخذ کرده است محکوم می‌شود.

در صورتی که شخص مرتکب بر خلاف واقع عنوان یا سمت ماموریت از طرف سازمان‌ها یا مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت یا شرکت‌های دولتی یا شهرداری‌ها یا نهادهای انقلابی و بطور کلی قوای سه گانه و همچنین نیروهای مسلح و نهادهای مؤسسات مأمور به خدمت عمومی اتخاذ کرده یا اینکه جرم با استفاده از تبلیغ عامه از طریق وسایل ارتباط جمعی از قبیل رادیو، تلویزیون، روزنامه و مجله یا نطق در مجامع و

یا انتشار آگهی چاپی یا خطی صورت گرفته باشد یا مرتکب از کارکنان دولت یا مؤسسات و سازمان‌های دولتی یا وابسته به دولت یا شهرداری‌ها یا نهادهای انقلابی و یا بطور کلی از قوای سه گانه و همچنین نیروهای مسلح و مأمورین به خدمت عمومی باشد، علاوه بر رد اصل مال به صاحبش، از دو تا ده سال و انفصال ابد از خدمات دولتی و پرداخت جزای نقدی معادل مالی که اخذ کرده است محکوم می‌شود.

تبصره ۱- در کلیه موارد مذکور در این ماده در صورت وجود جهات و کیفیات مخفیه دادگاه می‌تواند با اعمال ضوابط مربوط به تخفیف، مجازات مرتکب را فقط تا حداقل مجازات مقرر در این ماده (حبس) و انفصال ابد از خدمات دولتی تقلیل دهد ولی نمی‌تواند به تعلیق اجرای کیفر حکم دهد.

تبصره ۲- مجازات شروع به کلاهبرداری حسب مورد حداقل مجازات مقرر در همان مورد خواهد بود و در صورتی که نفس عمل انجام شده نیز جرم باشد، شروع کننده به مجازات آن جرم نیز محکوم می‌شود. مستخدمان دولتی علاوه بر مجازات مذکور چنانچه در مرتبه مدیر کل یا بالاتر یا همتراز آنها باشند، به انفصال دائم از خدمات دولتی و در صورتی که در مراتب پایین‌تر باشند به شش ماه تا سه سال انفصال موقت از خدمات دولتی محکوم می‌شوند.

صرفاً مصادیق کلاهبرداری را ذکر کرده است.

✓ مصادیق ذکر شده در این ماده با توجه به «یا وسایل تقلبی دیگر» حصری نمی‌باشد بلکه تمثیلی است.

✓ «به فریب پول و مال دیگران را گرفتن» معنای لغوی کلاهبرداری است. (فرهنگ معین)

✓ این ماده در مقام بیان عنصر قانونی جرم کلاهبرداری است.

✓ هر چند فصل یازدهم قانون تعزیرات با عنوان ارتشاء و کلاهبرداری نامگذاری گردیده است لیکن آن فصل هیچ‌گونه ارتباطی با کلاهبرداری ندارد.

✓ این ماده تعریف مشخصی از کلاهبرداری ارائه نکرده است و

کلاهبرداری از جمله جرایم غیر قابل گذشت است و در ماده ۱۰۴ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۹۲) به آن هیچ اشاره‌ای نشده است. البته اصل بر غیرقابل گذشت بودن جرایم است و هر جا صراحتاً جرمی قابل گذشت تلقی شده باشد، می‌توان آن را قابل گذشت دانست.

مفاصحا حساب در این ماده به معنی «سند تسویه بدهی» است.

حواله سندی است که به موجب آن دائن می‌تواند طلب تشخیص شده خود را دریافت کند.

می‌توان کلاهبرداری را این گونه تعریف کرد: کلاهبرداری عبارت است از بردن مال دیگری از طریق توسل توأم با سوءنیت به وسایل یا عملیات متقلبانه.

مسلماً علاوه بر عنصر قانونی (این ماده) جهت تحقق این جرم، عنصر مادی و معنوی نیز ضروری است.

در کلاهبرداری عنصر مادی جرم باید به صورت فعل انجام پذیرد و تحقق جرم از طریق ترک فعل ناممکن است.

کلاهبرداری جرمی مرکب است، جرم مرکب در برابر جرم ساده قرار دارد.

عناصر تشکیل دهنده کلاهبرداری شامل:

۱. توسل به اقدامات و وسایل متقلبانه
۲. تحصیل مال دیگری.

کلاهبرداری از جمله جرایم علیه اموال و مالکیت محسوب می‌گردد.

گروهی از حقوقدانان این جرم را از زمره «جرایم یقنه سفیدها» محسوب کرده‌اند.

وجه تمایز کلاهبرداری با سرقت، متوسل شدن به خدعه و فریب در جرم کلاهبرداری و عدم انجام آن در سرقت می‌باشد.

در سرقت، مجرم مال مالباخته را بدون رضایت او می‌رباید ولی در کلاهبرداری مجرم شرایطی را به وجود می‌آورد که مالباخته حتی با التماس مال خود را به مجرم می‌دهد.

در متون فقهی از کلاهبرداری تحت عنوان «احتیال» نام برده شده است.

- ✓ ترک فعل حتی اگر همراه با سوء نیت باشد به عنوان عنصر مادی کلاهبرداری نمی تواند قلمداد شود.
- ✓ سه شرط برای تحقق جرم کلاهبرداری ضروری می باشد:
۱. متقلبانه بودن وسایل
 ۲. اغفال و فریب خوردن قربانی
 ۳. تعلق مال برده شده به دیگری.
- ✓ بردن مال دیگری در کلاهبرداری باید تأخر داشته باشد بر توسل به وسایل متقلبانه، در غیر این صورت کلاهبرداری مصداق ندارد.
- ✓ برای تشخیص متقلبانه بودن باید به عرف مراجعه نمود. (استفاده از ضابطه نوعی)
- ✓ عرف صرف دروغ گویی را حيله و تقلب نمی داند، مگر به همراه دروغ اسناد و مدارک دیگری ارائه گردد.
- ✓ کلاهبرداری از زمره جرایم مقید است، فلذا حصول نتیجه و تحصیل مال دیگری در این جرم شرط است.
- ✓ شرط اغفال و فریب قربانی مستلزم آن است که شخص مورد نظر «عملاً» گول بخورد. (معیار شخصی)
- ✓ برای این جرم تنها «بردن مال غیر» کافی نیست بلکه «متقلبانه بودن وسایل» نیز الزامی است.
- ✓ اصولاً بر عهده شاکی است که توسل به وسایل تقلبی متهم به کلاهبرداری را اثبات نماید.
- ✓ «حيله و تقلب» رکن رکین جرم کلاهبرداری است.
- ✓ طبق اصول کلی حقوقی، جرائم تابع قانون لازم الاجرا در زمان وقوع جرم می باشند و با توجه به نسخ قانون مجازات راجع به انتقال مال غیر مصوب ۱۳۰۸ و این که تنها قانون لازم الاجرا در خصوص کلاهبرداری از سال ۱۳۶۷ تا به حال حاضر قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس می باشد لهذا کلیه جرائم در حکم کلاهبرداری از قبیل: اشخاصی که برای بردن مال غیر تبانی می نمایند (قانون سال ۱۳۰۷) و اشخاصی که مال غیر را به عوض مال خود معرفی می کنند (قانون مصوب سال ۱۳۰۸) مشمول این قانون خواهند بود.

یا یکی از شقوق دیگر آن ماده است
محرز نگردد حکم به تقصیر مورد
نخواهد داشت.

✓ اگر موجری برای مبلغی از مال الاجاره
سابق که مستحق آن نبوده تقاضای
صدور ورقه اجرائیه کند و به وسیله
اجرای ثبت در مقام وصول آن برآید
این عمل صرفاً بدون اینکه به نتیجه
منظور (اخذ وجه) برسد شروع به
کلاهبرداری محسوب که مشمول
قسمت اخیر ماده ۱ قانون تشدید
مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و
کلاهبرداری و ماده تفسیری آن خواهد
بود نه قسمت اول آن ماده.

✓ اگر کسی وجهی از کسی بگیرد که در
مقابل جنسی به او بدهد و بعداً منکر
گرفتن وجه شده باشد این عمل
کلاهبرداری مشمول ماده ۱ قانون
تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء،
اختلاس و کلاهبرداری یا سایر
مقررات جزایی نخواهد بود.

✓ عنوان کلاهبرداری و عنوان خیانت در
امانت بر عمل واحد صادق نمی باشد
زیرا کلاهبرداری متضمن عنوان فریب
است و خیانت در امانت متضمن عنوان
رضا و اگر مثلاً متهمی جنسی را به
فریب و تقلب از شاکی گرفته باشد
فقط کلاهبردار بوده و اگر شاکی به
رضای خود به او سپرده باشد و در عین
یا قیمت آن تصرف غیر مجاز کند فقط
خیانت در امانت خواهد بود.

✓ صرف نوشتن نامه دروغی و تهدید آمیز
به مالک ملکی برای خریدن ملک او به
قیمت نازل تر شروع به کلاهبرداری
نخواهد بود چه این مطلب از مقدمات
بعیده کلاهبرداری به شمار می رود.

✓ صرف گرفتن وجه از کسی دارای
جنبه کیفری نخواهد بود و به عبارت
آخری مادام که ارکان و عناصر
اختصاصی بزه موضوع ماده ۱ قانون
تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء،
اختلاس و کلاهبرداری که از جمله به
کار بردن حيله و تقلب در گرفتن وجه